

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Järvikalan saatavuuden ja jatkojalostuksen selvitys Tuusniemellä

Hankkeen rahoitus ja hallinnoija

Hankkeen rahoittajana toimi Itä-Suomen Kalatalousryhmä/Rajupusu Leader ry. Tuusniemen Teollisuus Oy hallinnoi hanketta. Hanke toteutettiin ajalla 1.6.2017- 31.8.2017. Projektivastaavana toimi Mikko Itkonen.

Hankkeen tarve

Maaseudun elinmahdollisuuksiin liittyvät usein hyödyntämättömät tai vain vähäisessä määrin hyödynnetyt luonnonvarat. Kalatalous on yksi niistä. Matkailu, ravintolat ja suurkeittiöt pystyisivät käyttämään kalaa enemmän mitä on saatavissa. Tuusniemen ja lähialueen kalastajat ovat eläköitymässä, minkä vuoksi uusia kalastajia tarvitaan tilalle. Ammattikalastukseen liittyy usein ennakkoluuloja, joita on tarvetta selvittää ja poistaa, jotta kalastuslupien saaminen helpottuisi. Näiden syiden vuoksi tulisi selvittää järvikalan saatavuutta ja jatkojalostuksen mahdollisuuksia.

Tausta

Tuusniemen kunta sijaitsee Itä-Suomen keskipisteessä, Kuopion ja Joensuun puolivälissä valtatie 9 varrella. Kuopioon on matkaa 59 kilometriä ja Joensuuhun 74 kilometriä. Sijaintinsa ja liikennöitävyyden puolesta Tuusniemi on hyvällä paikalla elinkeinojen sijoittumiseksi paikkakunnalle. Uhkia maaseudulla ovat väestön ikääntyminen, nuorten poismuutto ja väestökato sekä palvelujen heikkeneminen. Vahvuuksia ovat juuri luonto ja vesistö, matkailu, yritteliäisyys, kansainvälistyminen ja kaupunkien läheisyys. Heikkouksia ovat maaseutuelinkeinojen heikko vetovoima, tappiollinen muuttoliike ja yhteistyökulttuurin ohuus ja osin heikot tietoliikenneyhteydet. Maaseudun mahdollisuuksia on tutkittu eri yhteyksissä. Mahdollisuuksia on tunnistettu monipuolisessa yrittäjyydessä ja matkailussa. Maaseudun asukkaiden toimeentulo perustuu jatkossa yhä enemmän erilaisiin yrittäjyydestä saataviin tulovirtoihin. Elinkeinoelämän kehittämisen ja palvelujen monipuolistamisen tarpeet ovat tulleet Tuusniemellä esille mm. paikallisilta asukkailta, yrittäjiltä ja kyläyhdistyksiltä. Tuusniemellä on paljon mahdollisuuksia ja vahvuuksia, joita pystyisi hyödyntämään uuden elinkeinotoiminnan luomisessa sekä uusien asukkaiden ja matkailijoiden houkuttelemiseksi. Kalastus ja läheltä pyydetystä kalasta valmistettu ruoka palvelevat kunnan asukkaiden ja suurkeittiöiden lisäksi myös matkailuelinkeinoja.

Tuusniemen Juojärvi valittiin Pohjois-Savon maakuntajärveksi vuonna 2012. Juojärvi on puhdas, kalaisa ja kirkasvetinen. Kalaa sieltä saadaan monipuolisesti. Tällä hetkellä Tuusniemellä on rekisteriin merkittyjä kalastajia kolme, Heinävedellä kuusi, Kaavilla kaksi, Juankoskella kaksi ja Riistavedellä yksi. Tuusniemellä on kalasatama, jossa on pieni kalankäsittelytila jäähileasemineen että vierasvenesatama verkostoineen. Kalankäsittelytila on Tuusniemen kunnan omistuksessa. Se on vuokrattu ammattikalastajan käyttöön.

Tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on selvittää järvikalan saatavuutta ja jatkojalostusta sekä jakelu- ja

myyntiverkoston.

Selvityksen toteutus

Selvityksen laatijana ja raportin kirjoittajana toimi Mikko Itkonen, jolla on jo neljäkymmenen vuoden kokemus vapaa-ajan kalastajana sekä vähittäiskaupan tuntemusta ja pitkä työkokemus kalateollisuudessa. Raportti perustuu myös kalastuksesta laadittuihin raportteihin sekä lukuisiin keskusteluihin alan ammattilaisten kanssa sekä pohdintoihin ammattikalastajien kanssa.

Raportti järvikalan saatavuuden ja jatkojalostuksen selvityksestä Tuusniemellä

Taustaa

Tuusniemen Juojärvellä kartoitettiin ammattikalastusta kevään ja kesän 2017 aikana. Tänä aikana elinkeinotoimintaa harjoitti yksi I-luokan kalastaja (liikevaihto yli 10 000€/tilikausi) ja kaksi II-luokan kalastajaa (liikevaihto alle 10 000€/tilikausi). Lisäksi hankkeen aikana aloitti yksi I-luokan kalastaja, joka kalastaa myös Tuusniemen Juojärvellä, mutta kalastajan kotipaikkana on Liperi.

Ammattikalastajat hankkivat kalastuslupia kalastusosakaskunnilta. Tuusniemen Juojärven Osakaskunnat ovat seuraavat:

Ohtaanniemen Osakaskunta
Yhteystiedot:
Taina Tirkkonen
040 828 3121
tirkkonen.taina@gmail.com

Tuusniemen Osakaskunta
Yhteystiedot:
Eero Jäntti
044 534 3468
eero.jantti@gmail.com

Juurikkamäen Osakaskunta, jota hallinnoi Tuusniemen Osakaskunta
Yhteystiedot samat

Koistilan Osakaskunta
Yhteystiedot:
Jouni Koistinen
0400 499 012
jonttu0@luukku.com

Miettilän Osakaskunta
Yhteystiedot:
Esa Miettinen

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

040 592 5580

elliesa.miettinen@gmail.com

Heiskalan Osakaskunta ja Kosulan Osakaskunta

Yhteystiedot:

Sami Holopainen

040 587 0609

aamuntaika@gmail.com

Miettilän, Heiskalan ja Kosulan Osakaskunnilla ei ole merkittäviä vesialueita Juojärvessä.

Suurin ja merkittävimmässä roolissa oleva osakaskunta on Koistilan Osakaskunta.

Juojärvellä toimivat ammattikalastajat:

Teuvo Keinänen Tuusniemi

Matti Ryhänen Liperi

Pekka Happonen Tuusniemi

Reijo Holopainen Tuusniemi

Toimenpiteiden toteuttaminen

1) Kartoituksen tulokset

Kalastettavat lajit Juojärvessä ovat muikku, ahven, hauki, kuha ja made. Tietoja Juojärvestä kalastetuista määristä ei ollut saatavilla. Kalastajien kanssa käytyjen keskustelujen kautta ei saatu selville kilomääriä lajeittain. Luonnonvarakeskus on kerännyt saalistilastoa 1.2.2016 alkaen, jonne kaupallinen kalastaja on velvollinen ilmoittamaan saaliinsa. Luonnonvarakeskuksen keräämän aineiston käyttötarkoitusta ei ole vielä päätetty, mutta todennäköisesti sieltä ei tule yksityisyydensuojan perusteella saamaan yksittäisen järven tilastoa, jossa on vain muutama kalastaja.

Luonnonvarakeskuksen 2014 julkaiseman tilaston mukaan sisävesien tärkein saaliskala on muikku, jonka saalismäärä oli 2,8 miljoonaa kiloa ja saaliin arvo 6,2 miljoonaa euroa. Saaliin arvolla mitattuna muikun jälkeen tärkeimpiä saalislajeja sisävesillä olivat kuha (2,6 milj. euroa), ahven (0,5 milj. euroa) ja siika (0,5 milj. euroa). Vuonna 2014 ammattikalastajien kokonaissaalis sisävesiltä olin 6 miljoonaa kiloa, tosin tästä reilu neljännes oli hoitokalastusta 1,7 miljoonaa kiloa. Hoitokalastuksen saaliin arvo tällä hetkellä on pieni, mutta siinä on oikein hoidettuna potentiaalia, koska järvikalamassan kysyntä kasvaa ja on jo tällä hetkellä suurempi, kuin tarjonta. Pohjois-Savon saaliit lajeittain ovat: muikku 190 tonnia, siika 3 tonnia, kuha 38 tonnia, ahven 13 tonnia ja hauki 13 tonnia.

Hankkeen aluksi haastateltiin osakaskunnat, kalastajat, kalanostajat ja -jalostajat.

Selkeästi jo hankkeen alussa oli nähtävillä, että tarvitaan keskustelutilaisuus, jossa kaikki osapuolet voivat kertoa omia näkemyksiään tästä hyvinkin herkästä aiheesta.

Hankkeessa kartoitettiin myös suurten maanomistajien suhtautumista ammattikalastukseen, mikä oli selkeästi myönteistä. Myös yhteisessä tilaisuudessa asia otettiin esille. Tärkein viesti osakaskunnille

oli se, että pienellä rahalla ja vaivalla luvat olisivat saatavissa suurten maanomistajien kautta, mutta rahat menevät silloin muualle kuin suoraan järven hyväksi ja kalastonhoitoon. Jos kuitenkin osakaskunnat myyvät vapaaehtoisesti lupia ammattikalastajille, päätyvät rahat takaisin järveen kaikkien kalastajien hyödyksi.

2) Tilaisuuksien antia

Keskustelutilaisuus järjestettiin Tuusniemen kunnantalolla 31.5.2017 Yritys- ja elinkeinopalveluissa. Edustettuina olivat kaikki kalastajat, lähes kaikki osakaskunnat, Itä-Suomen kalatalousryhmä, Tuusniemen Teollisuus Oy/Tuusniemen kunta ja kalanjalostajista Heinon Tukku Oy. Keskustelu käytiin hyvässä hengessä ja kaikki tulivat kuulluiksi.

Tilaisuudessa tuli esille mm. seuraavia asioita:

- 1) Paikallisten asukkaiden ja kalastusosakaskuntien pelkona on kalan riittävyys sekä vapaa-ajankalastuksen että ammattikalastuksen tarpeisiin.
- 2) Pelkona on myös istutettujen kalojen päätyminen suoraan ammattikalastajien trooleihin ja rysiin. Tällöin kalanhoitoon käytetyt rahat hyödyttäisivät muita kuin osakaskuntia.
- 3) Ammattikalastajien lupien saanti on ollut vaikeaa ja luvat ovat lyhytaikaisia, minkä vuoksi investoiminen kalastuselinkeinoon ja elinkeinon kehittäminen pitkällä jännteellä on ollut ongelmallista.
- 4) Lupien myöntämisessä on ollut hitautta. Pahimmillaan kalastajan luvat ovat varmistuneet vain muutamaa viikkoa ennen kauden aloitusta.

Tilaisuudessa keskusteltiin esille tulleista asioista ja vastauksia kysymyksiin tuli seuraavasti:

- 1 ja 2) Uudenlaiset pyyntivälineet ja tekniikat mahdollistavat kalalajien valinnan. Uhanalaiset lajit voidaan jättää kokonaan pyytämättä. Ammattikalastaja pystyy uudenlaisten pyyntivälineiden avulla ja myös ammattitaidollaan keskittämään kalastuksensa vapaa-ajan kalastajia paremmin siten, että sivusaaliin osuus on pieni.
- 3 ja 4) Todettiin, että kalastusosakaskunnat ovat keskeisessä roolissa järvikalan käytön lisäämisessä, koska ne voivat lupien joustavan käsittelyn ja myönteisen lupapolitiikan avulla edistää ammattikalastuksen kasvua.

Itä-Suomen kalatalousryhmästä Pekka Sahama kävi läpi ohjelmakauden 2014–2020 kehittämisstrategian ja kertoi muista meneillään olevista kalahankkeista.

Vastuullinen kalastus:

Tilaisuudessa tuli esille kalastuksen vastuullisuus. Vaikka Suomessa sisävesistä pyydettyä kalaa pidetään yleisesti vastuullisesti kalastettuna, ei se enää välttämättä riitä, kun kalaa ryhdytään viemään ulkomaille. Yhä useampi ostaja vaatii, että kala on MSC- tai ASC-sertifioitua. Suomessa toimivista kauppaketjuista Lidl on tiedotteessaan ilmoittanut, että kalavalikoima on sertifioitu vuoteen 2020 mennessä. Samoin S- ja K-ryhmä tulevat suosimaan valikoimissaan tulevaisuudessa sertifioitua kalaa (S-ryhmän tiedote, K-ryhmän tiedote), eli jatkossa pärjäävät ne vesialueet ja kalastajat, jotka sitoutuvat sertifioituun vastuulliseen kalastukseen. Tämä on myös erittäin positiivinen signaali vesialueen omistajille. Kestävästä kalastuksesta huolehtii koko ketju kuluttajaan saakka.

Juojärvi on mahdollista liittää ainakin muikun osalta Saimaan vesistöön haettavaan MCS-

sertifikaatin piiriin. Sertifiointi on maksullista ja vaatii sekä rahoituksen ja tietenkin kaikkien kalastajien sitoutumisen. Juojärven sertifiointin osalta tarvitaan suhteellisen nopeitakin päätöksiä ja rahoitusta. Hanketta vetää Saimaan vesistön osalta Pekka Sahama. Lisätietoa sertifikaatista MSC-nettisivuilta tai Janne Posti 044 980 5916, janne.posti@msc.org. Myös lainsäädännön muutokset helpottavat tulevaisuudessa järvikalan saantia markkinoille. Lainsäädäntöön on tulossa muutoksia, minkä jälkeen ELY-keskus pystyy myöntämään luvan ammattikalastajalle suoraan.

Kalastotutkimus:

Jos osakaskunnat halutaan vakuuttaa muikkukannan koosta ja kestävästä kalastuksesta, on mahdollista teettää kalastotutkimus. Joko kevyenä ja edullisena luotaustutkimuksena, jolla päästään kohtuullisen tarkkaan massan arviointiin, tai mittavampana tutkimuksena, johon sisällytetään koenuottaukset. Itä-Suomen Kalatalousryhmältä voi hakea ainakin osittaista rahoitusta mahdolliselle tutkimukselle, mutta siihenkin tarvitaan rahallista panostusta osakaskunnilta ja kalastajilta.

Uusien kalastajien rekrytointi:

Ammattikalastuksessa on sama ongelma ympäri maan, eli ikääntyminen ja jatkajien puute. Hankkeen aikana Juojärvelle tuli yksi uusi ammattikalastaja, mutta ei tosin hankkeen ansiosta. Jos osakaskunnat suhtautuvat myönteisesti kevään 2018 kokouksissa uusien lupien myöntämiseen, voi Tuusniemen Teollisuus Oy suorittaa rekrytointikampanjan yhdessä kalatalouden oppilaitosten kanssa Paraisilla, Asikkalassa ja Savonlinnassa. Osakaskuntien toivotaan myös kannustavan Tuusniemen omia nuoria tai muuten alasta kiinnostuneita hakeutumaan alan oppilaitoksiin ja sitä kautta työllistymään omalle puhdasvetiselle Juojärvelle.

3 Järvikalan jatkojalostus ja jakelukanavat

Haastattelujen perusteella Kuopiossa toimivat suuret valtakunnalliset kalanjalostajat ostavat pelkästään muikkua vähintään kaksinkertaisen määrän Pohjois-Savon kokonaissaaliiseen verrattuna. Kalan kysyntää on riittävästi ja jakelukanava on kunnossa siltä osin.

Myös Heimon Tukun edustaja avasi 31.5.2017 järjestetyssä keskustelutilaisuudessa kalan hankinnan volyymeja ja hankintapolitiikkaa. Heimon Tukulle, kuten myös useille muille jatkojalostajille toimitettaessa, kalasta maksettava hinta on jatkuvasti vakaa riippumatta kalan määrästä, minkä vuoksi kalastajan tietty ansiotaso on turvattu lyhemmälläkin ajanjaksolla.

Kalanjalostajat:

Kuopiossa on kaksi suurta valtakunnallista jalostajaa ja jakelijaa, Heimon Tukku Oy ja Apetit Kala Oy. Heille on tärkeää kalan hyvä laatu ja toimitusvarmuus. Molemmat rakentavat luotettavia ja pitkäaikaisia hankintaverkostoja. Lisäksi valtakunnasta löytyy kymmeniä, jos ei satoja vastaavia laitoksia. Jatkojalostajan maksama hinta kalastajille voi olla huonompi, kuin minkä kalastaja saa myymällä tuotteen suoraan vähittäiskaupalle tai loppukuluttajalle. Jatkojalostajan etuna on, että se pystyy ottamaan vastaan suurempia määriä. Kustannusten pienentämiseksi kalastajien on mahdollista tehdä yhteistyötä mm. keräilyssä ja kuljetuksissa.

Hankintayhteisöt:

Vaikka kaikki Kuopion ympäristökunnat kuuluvat IS-Hankinnan sopimuksen piiriin, on kullakin kunnalla mahdollista ostaa tuotteita vuositasolla suoria hankintoja 60 000 €/tuoteryhmä. Esimerkiksi Tuusniemen kunnan yhteiskeittiö voi kehittää lähiruokatarjontaa ja tukea paikkakunnan

omia yrittäjiä, jos osapuolten tahtotilat kohtaavat. Ymmärrettävää tietysti on, että koulujen ja sairaaloiden ruokalistalla ei voi olla kalaruokaa pyyntivarauksella. IS-Hankinta ei osta edellä mainitusta syystä suoraan kalastajilta, vaan tukeutuu suurempiin jakelijoihin ja heidän logistiikkaansa.

Vähittäiskaupat:

Molempien paikkakunnalla toimivien vähittäiskauppojen on mahdollista ostaa tuotteita suoraan kalastajilta. Volyymit eivät ole suuret, puhutaan muutamasta kilosta muutamaan kymmeneen kiloa päivässä. Muutamalla vähittäiskaupalla ei pysty yksikään päätoiminen kalastaja itseään elättämään vaan tarvitaan laajempi jakelukanava, johon molemmat osapuolet ovat sitoutuneet.

4. Yhteenvetoa selvityksestä

Juojärveä ei pysty kalastamaan tyhjäksi, siitä pitää huolen järven lukuisien saarten, karikoiden, niemien ja lahtien rikkoma rakenne. Tässä vaiheessa kalliiden tutkimusten teettäminen kalan riittävyden selvittämiseksi on ehkä turhaa rahan hukkaamista. Muikkua on Juojärvessä riittävästi. Muikun pyynti toimii myös kalastuksen hoitotyönä, koska silloin kanta pysyy elinvoimaisena ja antaa tilaa esimerkiksi siialle, joka kilpailee samasta ravinnosta muikun kanssa. Samoin on ahvenen ja hauen tilanne. Mielenkiintoista olisi tietää miten kuha menestyy ja lisääntyy kirkasvetisessä Juojärvessä. Kestääkö kanta ammattikalastusta vai pitäisikö istutusten varassa oleva kanta jättää järvitaimenen tavoin vapaa-ajan kalastajien saaliiksi.

Ammattikalastajien, nykyisten ja uusien pitäisi pystyä avoimempaan keskusteluun osakaskuntien kanssa. Pitää uskaltaa kertoa ilman pelkoa lupien menettämisestä todellisesta saaliin määrästä ja varsinkin sivusaaliin määrästä ja kohtalosta. Olisi hyvä jos kalastaja voisi ottaa joskus mukaansa osakaskunnan edustajan tai puolueettoman kalastuksen valvojan tarkkailemaan mitä kalalajeja kalastetaan ja tuleeko taimenia ja miten paljon ja miten ne lähtevät uudestaan uimaan vapauttamisen jälkeen. Jos Juojärvi saataisiin liitettyä MSC-sertifikaatin piiriin, se suorastaan pakottaisi avoimuuteen ja kestäväan kalastukseen. Selvityksen mukaan yhdenkään kalastajan intressinä ei ole pyytää järveä muutenkaan tyhjäksi, koska miksi joku haluaisi tappaa elinkeinonsa ja elämäntapansa. Uhanalaisen järvitaimenen suojeluun on olemassa jo tekniikoita, jotka antavat taimenelle mahdollisuuden poistua troolista.

Tuusniemen kunnan/Tuusniemen Teollisuus Oy:n tulisi lähettää asiantunteva edustaja ensi keväänä osakaskuntien kokouksiin puhumaan aiheesta. Mikäli osakaskunnat osoittavat myönteistä suhtautumista ammattikalastusta kohtaan ja antavat lupauksen kalastuslupien myymisestä ammattikalastajille, voisi sen jälkeen toteuttaa uusien kalastajien rekrytointikampanjan.

Tällä hetkellä kalastettavien kilomäärien varaan ei kannata suunnitella kalanjalostuslaitoksen perustamista, koska niitä on Suomessa tyhjiillään ja käyttämättä tälläkin hetkellä. Jos kilomäärät kasvavat lupien myötä ja sitoutuneita kalastajia on riittävän monta, voidaan kalasatamahanke kalankäsittelytiloineen ottaa uudestaan esille. Tarpeen mukaan kalasataman sijoittamista kannattaa harkita, mutta tässä asiassa tulee kuulla aikanaan kalastajia. Nykyisen kalasataman laituriiin mahtuu kaksi kalastusalusta. Kalankäsittelytilat ovat pienet ja yhden kalastajan käytössä. Erityisiä jalostustiloja ei ole olemassa.

Kalastajien pitäisi keskittyä kalastamaan ja toimittaa kalaa jo olemassa oleville kalanjalostajille. Tosin kalastajan on saatettava kala jalostajan toivomaan muotoon ja pakkauskokoon. On järkevää

toimittaa kalaa paikallisille kalanjalostajille, koska niillä on sama vakaa hintataso tarjonnasta ja kysynnästä riippumatta. Kalastajan kannattaa keskittyä kalastamiseen ja logistiikan kehittämiseen isojen toimijoiden kanssa. Tänä päivänä kuormalavallinen muikkuja saadaan toimitettua Kuopioon tai minne tahansa Suomessa hyvin edullisesti jopa muutamalla kympillä. Kalastaja voi keskittyä siihen missä on parhaimmillaan, mihin on investoinut ja mistä oikeasti palkkansa saa. Kyselyn mukaan harva kalastaja nauttii puhelinmyynnistä ja autolla ajamisesta, mitä kalansaaliin kauppaaminen yksityisille ostajille pahimmillaan on.

Mikään muu elintarvike tai tuote ei ole saanut niin paljon positiivista ja ilmaista markkinointia kuin kala, minkä vuoksi on siis suoranainen ihme, jos emme paremmin pysty hyödyntämään tätä hienoa vesistöä ja sen antimia. Ammattikalastuksen ja elämysmatkailun yhdistämisessä voisi olla mahdollisuuksia. Jos kalastaja ottaa alukseensa matkailijoita/harrastajakalastajia, vaikka isän ja pojan, jotka voivat osallistua mahdollisuuksien rajoissa myös joihinkin työtehtäviin, niin kalastajat pystyisivät saamaan samalla vähän lisäansioita. Tämä myös lisäisi avoimuutta ja kalastuksen läpinäkyvyyttä.

Kalastajan ammatti on yksinäistä, vähän arvostettua ja vaatii elinikäistä oppimista, kaikista siihen ei ole. Toivottavasti Juojärvellä kalastus säilyy ja kehittyy yhtenä tärkeänä maaseudun työllistävänä elinkeinona.

5. Toimenpiteet selvityksen perusteella

- 1) Tuusniemellä tulisi varmistaa kalaraaka-aineen saanti, mikä liittyy ammattikalastuksen jatkuvuuteen ja kalastuslupien saamiseen.
- 2) Talven ja kevään aikana kunnan tulisi rakentaa yhteistyötä osakaskuntien kanssa.
- 3) MSC-sertifiointiin liittyminen, mikäli rahoitus siihen järjestyy.
- 4) Kalastajien haku ja sitoutuminen kestävään kalastukseen.
- 5) Kalastajien tarpeiden kartoitus.
- 6) Kalastajien yhteen hiileen puhaltamisen edistäminen.
- 7) Mahdollinen kalasataman laajennus ja tilojen rakentaminen jatkojalostusta varten tulisi tehdä yhteistyössä kalastajien kanssa sitten, kun kalastuslupia ja ammattikalastajia on riittävästi. Jatkojalostus tulisi toteuttaa osuuskunta- tai osakeyhtiöpohjaisena. Oivallus läpimurron tekevästä lopputuotteesta tulee toimijoilta, jos on tullakseen.